

คุณธรรมจริยธรรมของบุคลากรทางการศึกษาไทย Morals and Ethics of Thai Educational Personnel

เสาวนันท ขวัญแก้ว

อาจารย์ประจำ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Saowanant Kwankaew

Lecturer of Faculty of Education, Suratthani Rajabhat University

Email: saowanank@gmail.com

วันที่รับบทความ: 27 กรกฎาคม 2566; วันแก้ไขบทความ 22 สิงหาคม 2566; วันที่รับบทความ: 23 สิงหาคม 2566

Received: July 27, 2023; Revised: August 22, 2023; Accepted: August 23, 2023

บทคัดย่อ

คุณธรรมจริยธรรมของบุคลากรทางการศึกษาไทย ปรากฏจากการประพฤติปฏิบัติตนในอาชีพครูที่เต็มไปด้วยคุณค่าแห่งความถูกต้องเหมาะสม เป็นไปในทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามหน้าที่ ไม่ก่อให้เกิดทุกข์โทษต่อผู้ใด สิ่งใด ไม่ขัดต่อกฎหมายไทย ขณะที่การจัดการศึกษาตามตะวันตกให้ความสำคัญกับความรู้ความสามารถด้านวิชาการและวิชาชีพเป็นสำคัญ การจัดการศึกษาที่ครบถ้วนทุกมิติควรทำให้ประชาชนมีปัญญา มีศีล มีสมาธิ เรียกว่า ไตรสิกขา ทั้งนี้ผู้เขียนจะนำเสนอหลักทศพิธราชธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมแห่งการประพฤติปฏิบัติ แม้จะหมายถึงธรรมะสำหรับพระราชา แต่ครูอาจารย์ก็สมควรนำไปประพฤติปฏิบัติ เพราะเป็นธรรมะที่ป้องกันคุ้มครองทำให้เจริญรุ่งเรืองอยู่รอดปลอดภัย คุณธรรมจริยธรรมเป็นธรรมะที่เป็นเครื่องมือใช้กำจัดสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดทุกข์ทุกชนิด ดังนั้นในการจัดการศึกษาไทยควรรื้อฟื้นหลักสูตรการสอนให้บุคลากรทางการศึกษาประพฤติปฏิบัติตนด้านการเปี่ยมด้วยคุณธรรมจริยธรรมเป็นสำคัญ

คำสำคัญ : คุณธรรม, จริยธรรม, ไตรสิกขา

Abstract

Thai of educational personnel morality and ethics, which means behaving in the teaching profession that is full of values of right and appropriateness in a way that produces the highest benefits according to duties, does not cause suffering to anyone or anything, not contrary to the law of the country, must be reviewed. Thailand adopted an educational system from the west which emphasizes knowledge and competency in academic and professional abilities are important. Even educational personnel are regarded as the precursor.

Comprehensive education should be a moderate practice that provides people with wisdom, morality, and concentration. The author will present Threefold Training or moderate practice, expanding into the Noble Eightfold Path. Virtues of the King are the principle of conduct and practice. Even if it means dharma for the king, teachers should put it into practice as it is a dharma that protects and makes them prosperous and safe. Moral ethics are dharma that are tools used to get rid of what is undesirable, that is, what causes suffering of all kinds. Thailand should revive a curriculum to teach educational personnel to behave in a manner full of morality and ethics.

Keywords: Morality, Ethics, Threefold Training

บทนำ

สังคมไทยปัจจุบันจนกระทั่งสังคมโลกเปลี่ยนแปลงไปมากทั้งในด้านความเจริญก้าวหน้า มีเทคโนโลยีวิชาการนานาสาขาล้ำเลิศ มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากมายหลากหลายประเภท ประการหนึ่งได้สิ่งนั้นโดยพลันเมื่อมีเงิน แต่ในขณะเดียวกัน ความตกต่ำเสื่อมทรามทางศีลธรรม การเบียดเบียนซึ่งกันและกันทุกรูปแบบ ความชั่วร้ายนานาก็เกิดขึ้นเป็นเงาตามตัว หากไม่มีอาชีพสุจริต และต้องการเงินไปเสพสุขในสิ่งที่ตนปรารถนาที่กล่าวมาข้างต้น สิ่งเลวร้ายต่าง ๆ มักเกิดขึ้นในกลุ่มชนทุกสาขาอาชีพ ไม่เว้นแม้ในวงการศึกษา ครูบาอาจารย์ ยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่ผู้บริหารโรงเรียนหนึ่งในอำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้จัดอาหารกลางวันสำหรับนักเรียนอนุบาลเป็นเพียงขนมจีนคลุกน้ำปลา โดยไม่มีกับข้าวอื่น ๆ ต่อมาผู้ปกครองได้ฟ้องร้องในกระบวนการสืบสวน พบว่า จำเลยได้กระทำเช่นนั้นจริง และยังได้ประพฤติทุจริตอื่น ๆ อีก ซึ่งผิดวินัยร้ายแรงทั้งหมดรวม 5 ประเด็น คือ (1) อาหารกลางวัน (2) จัดซื้อจัดจ้างระบบไฟฟ้า (3) ขยายผลผลิตปาล์มน้ำมันของโรงเรียน (4) อนุญาตให้ขายน้ำอัดลมในโรงเรียน (5) จัดซื้อจัดจ้างก่อสร้างถนนคอนกรีตภายในบริเวณโรงเรียน (โพสทูเดย์, 2562) ทั้งนี้ในศาลได้พิจารณาตัดสินแล้วว่า แม้จะเป็นตัวเงินไม่มาก แต่จำเลยได้กระทำผิดมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน อีกทั้งเป็นผู้บริหารโรงเรียนแต่กลับอาศัยอำนาจหน้าที่เบียดเบียนผลประโยชน์ที่ไม่ควรได้ ทำให้นักเรียนไม่ได้รับอาหารกลางวันที่มีคุณภาพ และจำนวนที่เพียงพอต่อการพัฒนาการทางร่างกาย ย่อมส่งผลเสียในระยะยาว พฤติการณ์แห่งคดีจึงร้ายแรง ไม่ควรรอการลงโทษ ศาลพิพากษาจึงว่า จำเลยมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ให้จำคุก 385 ปี จำเลยให้การรับสารภาพ คงจำคุก 50 ปี (ไทยนิวส์ออนไลน์, 2565) เช่นเดียวกันกับครูผู้หนึ่งในวิทยาลัยนาฏศิลป์สุพรรณบุรีได้ต้อยและใช้เข้ากระแทกนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 อายุ 12 ปี จนต้นแขนซ้ายและต้นขาซ้ายเป็นรอยเขียวช้ำ แต่ครูให้เหตุผลว่าเป็นการหยอกล้อ แต่ก็ไม่ฟังไม่ขึ้น ผู้ปกครองฟ้องร้องดำเนินคดี จนกระทั่งได้รับโทษ (ไทยรัฐออนไลน์, 2564) หรือ

เหตุการณ์ที่นักเรียนหญิงชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 อายุ 7 ขวบนอนเสียชีวิตในรถตู้ของโรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่งในอำเภอฟานทอง จังหวัดชลบุรี โดยที่ก่อนหน้านี้ครูผู้ขับและครูผู้ดูแลมองไม่เห็น ไม่ได้ตรวจสอบไม่ได้นับจำนวน (สนามข่าว 7 สี, 2565)

เหตุการณ์เหล่านี้สร้างความเศร้าสลดใจ และประหลาดใจในเวลาเดียวกันว่าเกิดขึ้นได้เพราะเหตุใด ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ไม่ควรเกิดอย่างยิ่งในสถานศึกษาทุกระดับ อีกทั้งยังปรากฏขึ้นเป็นระยะ ๆ มาเป็นเวลานาน โดยไม่มีมาตรการ ไม่มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับประกันได้ว่าจะไม่เกิดขึ้นอีก ซึ่งบรรดาสื่อมวลชนได้ติดตามทุกข่าวยุติกันที่ทรงอำนาจเพียงอย่างเดียว ทุกเหตุการณ์แพร่ขยายกระจายไปทั่วประเทศทั่วโลกภายในพริบตา นอกเหนือจากการแจ้งข่าวให้ระมัดระวังแล้ว ก็อาจกลับกลายเป็นตัวอย่างไม่ดีที่จะมีผู้ลอกเลียนแบบได้อย่างทันควันอีกเช่นกัน ทั้งนี้เมื่อครูผู้ที่สังคมยกย่องว่าเป็นปูชนียบุคคลกลายเป็นผู้กระทำผิดเสียเอง จึงเป็นเหตุสำคัญให้สังคมไทยควรทบทวนคุณสมบัติแห่งความเป็นครูที่ครูพึงมีอย่างจริงจัง หรือจะเป็นไปดังคำกล่าวของท่านอาจารย์พุทธทาสว่า “เราได้รับการศึกษากันครั้งเดียว เราไม่ได้รับการศึกษาอย่างสมบูรณ์ การศึกษาหมาทางด้น เราได้รับเฉพาะเท่าที่เขาวางกันไว้ว่าอย่างไร พอแล้ว ดีแล้ว โดยไม่รู้เรื่องของความทุกข์ที่แฝงอยู่ในการดำเนินชีวิตตามการศึกษาเหล่านั้น” (อานวย ยัสโยธา, 2564) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ประเทศไทยจัดการศึกษามุ่งเน้นตามโลกตะวันตก ให้ความสำคัญยิ่งกับความรู้ความสามารถด้านทฤษฎีวิชาการทางอาชีพ ละทิ้งด้านศีลธรรมคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งนับว่าเป็นการศึกษาเพียงครึ่งท่อน ให้เรียนรู้ ให้เข้าใจ ให้ฉลาดอย่างไม่มีขอบเขต ไม่มีการควบคุมความฉลาด คนจึงใช้ความฉลาดเพื่อประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง แต่เดิมโลกมีศาสนาควบคุมให้ละอายชั่วกลัวบาป เมื่อแยกศาสนาออกไปจากการศึกษา การศึกษากลายเป็นเรื่องของบ้านเมือง เป็นของธรรมดา เป็นการจัดการศึกษาเพื่อรับใช้ผู้มีอำนาจแต่ละยุคสมัย โลกจึงเต็มไปด้วยคนเห็นแก่ตัว ไม่มีสุภาพบุรุษ

ทั้งนี้อาจสืบเนื่องจากครูเป็นจำนวนไม่น้อยที่ในบางเวลาอาจมีความรู้สึกที่ไม่ถูกต้อง เช่น มีความปรารถนาที่จะรวบเอาสิ่งต่าง ๆ เข้าตัวเอง คือ โลภะหรือราคะ อาจเริ่มจากความต้องการทางเพศไปสู่กรณีชู้สาว, ไปสู่การคุกคามล่วงละเมิดทางเพศ ทำอนาจาร คำกามเด็ก, ต่อด้วยความไม่ซื่อสัตย์คดโกงคอร์รัปชัน ไปสู่การทุจริตในหน้าที่, ตามด้วยความรู้สึกที่อยากจะผลักออกไป อยากจะทำให้วินาศ คือ โทสะหรือโอทะ ไปสู่การลงโทษเกินเหตุ การเขียนตีทำร้ายร่างกาย การด่าทอทำร้ายจิตใจ, จนกระทั่งถึงความหลงใหล ลังเล ไม่รู้ตามที่เป็นจริง ไม่รู้แน่ว่าตนจะกอบเอาเข้าตัว หรือจะผลักออกไปจากตัวดี คือ โมหะ ดังเช่นครูที่ไม่รู้ว่่านักเรียนยังลงจากรถไม่หมด ยังหลับอยู่ในรถตู้จนถึงแก่ชีวิต เป็นต้น เหตุการณ์เลวร้ายทั้งปวงเหล่านี้มักเป็นต้นเหตุให้กล่าวได้ว่า บุคลากรทางการศึกษาไทยเป็นผู้ขาดคุณธรรมจริยธรรม จึงต้องหันมาทบทวนความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อสร้างแรงผลักดันให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตระหนักและให้ความสำคัญมากยิ่งขึ้น อันเป็นการยกระดับคุณค่าในสายวิชาชีพอีกประการหนึ่ง รวมถึงสามารถนำไปใช้ในการกำหนดทิศทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาในการขับเคลื่อนสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

คุณธรรมจริยธรรมของบุคลากรทางการศึกษา

การพัฒนาคนตามหลักพุทธศาสนา โดยมุ่งเน้นระบบการดำเนินชีวิตตามหลักคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะของบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งจะส่งผลไปถึงนักเรียน นักศึกษานั้น พุทธทาสภิกขุ (2527) ได้กล่าวไว้ดังนี้

“คุณธรรม” ประกอบด้วยคำว่า “คุณ” และ คำว่า “ธรรม”

“คุณ” หมายถึงค่าที่มีอยู่ในแต่ละสิ่ง ๆ ถือว่าค่านี้เป็นเรื่องที่ต้อง เป็นไปตามธรรมชาติปกติธรรมดา เช่น พระคุณของพ่อ แม่ ครู อาจารย์ พระคุณของธรรมชาติ น้ำ ไฟ เป็นต้น

ส่วน “ธรรม” หมายถึง สิ่ง สิ่งทุกสิ่ง สิ่งที่ทรงอยู่ได้ด้วยตัวของมันเอง เรียกรวมว่า ธรรมชาติ ซึ่งท่านอาจารย์พุทธทาสจำแนกความหมายเป็น 4 ประการ คือ 1) ธรรมชาติ 2) กฎของธรรมชาติ 3) หน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามกฎธรรมชาติ และ 4) ผลที่ได้รับเมื่อปฏิบัติหน้าที่ตามกฎธรรมชาติ

“คุณธรรม” จึงหมายถึง ค่าแห่งความถูกต้องดีงามที่ทรงอยู่ตามธรรมชาติ เป็นคุณสมบัติภายในจิตฝ่ายดีอันประเสริฐ เป็นไปตามหน้าที่สถานะของบุคคล โดยไม่ขัดต่อธรรมชาติและกฎของธรรมชาติ เป็นที่ยอมรับของสังคมหมู่มาก เช่น คุณธรรมของครู หมายถึงการที่ครูดำเนินอาชีพครูของตนให้เต็มไปด้วยค่าแห่งความถูกต้องดีงาม ตามหน้าที่วิถีแห่งความเป็นครู คิดถูกต้อง พุทธถูกต้อง ประพฤติตนถูกต้อง สอนถูกต้อง ตั้งใจอบรมสั่งสอนนักเรียนอย่างเสมอหน้าควรแก่การเคารพนับถือยกย่อง เป็นต้น

“จริยธรรม” ประกอบด้วยคำว่า “จริย”และคำว่า “ธรรม”

จร แปลว่า ประพฤติ, อีย แปลว่า ควร, “จริย” รวมแปลว่า สิ่งที่ควรประพฤติ, “ธรรม”หมายถึง สิ่ง สิ่งทุกสิ่ง สิ่งที่ทรงอยู่ได้ด้วยตัวของมันเอง เรียกรวมว่า ธรรมชาติ ดังได้ขยายความแล้วข้างต้น

“จริยธรรม” จึงหมายถึง สิ่งที่บุคคลควรประพฤติปฏิบัติ เป็นความประพฤติที่เป็นไปเพื่อให้เกิดประโยชน์ตามหน้าที่สถานะของตน โดยไม่ขัดต่อธรรมชาติ ไม่ขัดกฎของธรรมชาติ เป็นคุณสมบัติฝ่ายดี เช่นเดียวกับคุณธรรม เป็นความประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องดีงาม เป็นความประพฤติอันประเสริฐ ไม่ก่อให้เกิดทุกข์โทษแก่ผู้ใด หรือสิ่งใด เป็นที่ยอมรับของสังคมหมู่มาก

รวมความสองศัพท์ คุณธรรมจริยธรรมหมายถึง การประพฤติปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลที่เต็มไปด้วยค่าแห่งความถูกต้อง เหมาะสม ดีงาม ที่ทรงอยู่ได้ตามธรรมชาติ เป็นไปในทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามหน้าที่สถานะของตนไม่ก่อให้เกิดทุกข์โทษแก่ผู้ใดหรือสิ่งใดในสังคม เพราะไม่ขัดต่อกฎของธรรมชาติ ไม่ขัดต่อกฎหมายของบ้านเมือง เป็นที่ยอมรับของสังคมหมู่มาก

คุณธรรมจริยธรรมเป็นส่วนหนึ่ง เป็นประเภทหนึ่งในบรรดาธรรมะหลายประเภทเป็นธรรมะที่เป็นเครื่องมือ สำหรับใช้กำจัดสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ สิ่งที่เกิดทุกข์ทุกชนิด ทุกกาลเวลาทุกสถานที่

แหล่งที่จะทำให้บุคคลมีคุณธรรมจริยธรรมได้นั้น คือ “บ ว ร” “บ้าน วัด โรงเรียน” เริ่มแรกขึ้นอยู่กับ การอบรมบ่มเพาะของครอบครัวที่บ้าน ต่อมาคือวัด ในสมัยก่อนเราหยุดเรียนวันพระ เพื่อไปศึกษาเรียนรู้ คุณค่าคุณงามความดีจากภิกษุที่วัด แต่ระบบการศึกษาตามตะวันตกปัจจุบันตัดขาดจากวัด โรงเรียนจึงเป็น สถานที่สุดท้าย

อันที่จริง แม้ระบบการศึกษาไทยได้ตัดขาดจากวัดแล้ว แต่หลักสูตรและการสอนในสถานศึกษา ควร เอื้อให้เยาวชนมีปัญญา, มีศีล, มีสมาธิ เห็นแก่ผู้อื่น ซึ่งจะเป็นต้นเหตุสำคัญที่จะทำให้มนุษย์ประพฤติปฏิบัติ หน้าที่ให้เต็มไปด้วยค่าแห่งความถูกต้องดีงาม ไม่ทำให้ผู้อื่นเป็นทุกข์โทษ อันเป็นทางสายกลาง ซึ่งพระพุทธองค์ ทรงสอนไว้ เรียกว่า ไตรสิกขา (พุทธทาสภิกขุ, 2549) กล่าวคือ

1. เป็นผู้มีความคิด รู้จักคิด ไตรตรองถึงเหตุถึงผล มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามที่เป็นจริง ไม่เอนเอียง วิเคราะห์จำแนกแยกแยะจนสามารถตัดสินใจได้ว่าสิ่งใด ควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ พฤติกรรมใดถูกต้อง พฤติกรรมใดไม่ถูกต้อง ไม่ควรประพฤติ รู้ว่าตนคือใคร ทำอะไร มีหน้าที่ใด เรียกว่า มีปัญญา ท่านอาจารย์พุทธ ทาสยืนยันว่า แม้ต้นไม้ สัตว์ทั้งหลายก็ต้องมีปัญญารู้เหตุรู้ผลก่อน จึงตัดสินใจทำสิ่งต่าง ๆ จนสามารถ ดำรงชีวิต สืบต่อเผ่าพันธุ์ได้เช่นเดียวกันกับมนุษย์

2. เป็นผู้ใช้ชีวิตอย่างปกติธรรมดา รักษาความเป็นปกติของตนได้ สามารถควบคุมจิตใจ รักษาจิตใจ ไม่ให้ไปกายล่วงเกินต่อกาย ต่อชีวิต ต่อทรัพย์สินของผู้อื่น ต่อของรัก ต่อคนรักของผู้อื่น และไม่ให้อาใจไป ก้าวร้าว รุกราน ประชดประชัน เบียดเบียน ผรุสวาหผู้ใด รวมทั้งไม่เบียดเบียนสติสัมปชัญญะของตนเองด้วย เรียกว่า มีศีล

หากขาดสติสัมปชัญญะ ศีลก็ไม่มี สมาธิก็ไม่มี ปัญญาก็ไม่เกิด ศีลเป็นเครื่องป้องกันตัว โดยมีสติเป็นผู้ กำกับ การใช้กายวาจาทำบาปลงไปแล้ว ผู้รับผลแห่งบาปนั้น คือจิตใจ มิใช่กาย วาจา คนไม่มีศีลก็เพราะไม่รู้จัก รักษาจิตใจ ศีลหรือความปกตินี้ เป็นข้อกำหนดพื้นฐานที่ปรากฏในทุกศาสนา แม้ในกลุ่มผู้ที่บอกว่าตนเองไม่มี ศาสนาก็ยังต้องมีข้อกำหนดนี้ ศีลห้าประการจึงเป็นกฎเกณฑ์เบื้องต้นของศีลธรรมคุณธรรมจริยธรรม

3. เป็นผู้มีการฝึกจิตฝึกใจให้อยู่กับเนื้อกับตัว ให้สนใจ จดจ่อ มุ่งมั่นในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ในระยะเวลา ใดเวลาหนึ่ง หรือตลอดไป เป็นความสามารถในการควบคุมจิตใจและอารมณ์ให้ตั้งมั่นเป็นหนึ่ง ไม่ฟุ้งซ่าน เป็น จิตปกติที่ไม่มีความรู้สึกชั่วร้ายรบกวน มีความสงบ เยือกเย็น แจ่มใส จนมองเห็นความเปลี่ยนแปลง ความทุกข์ หนได้ยาก ความไม่มีสิ่งใดเป็นตัวเป็นตนให้จับต้องได้ เรียกว่า มีสมาธิ

ไตรสิกขานี้พระพุทธองค์ทรงขยายออกไปเป็นอริยมรรคมีองค์แปด โดยจัดปัญญาไว้เป็นส่วนแรก คือ สัมมาทิฐิ ความเข้าใจถูกต้อง และ สัมมาสังกัปป ความมุ่งหมายถูกต้อง อันเป็นจุดเริ่มต้นแห่งความถูกต้อง ทั้งมวลที่บุคลากรทางการศึกษาพึงเรียนรู้ และพึงทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในการปฏิบัติหน้าที่ (พุทธทาส ภิกขุ, 2549)

ศีลเป็นลำดับสองที่บุคคลเหล่านี้ต้องตระหนัก คือ สัมมาวาจา การกระทำทางวาจาถูกต้อง, สัมมากัมมันโต การทำงานถูกต้อง, สัมมาอาชีโว การดำรงชีวิตถูกต้อง,

ลำดับสุดท้ายที่บุคลากรทางการศึกษาขาดไม่ได้ คือ สมาธิ อันประกอบด้วยสัมมาวาจาโม ความพากเพียรถูกต้อง, สัมมาสติ มีสติถูกต้อง, สัมมาสมาธิ มีสมาธิถูกต้อง

การเรียงศีล สมาธิ ปัญญาที่เราเห็นกันเสมอนั้นเป็นทฤษฎี แต่ปฏิบัติต้องกลับทาง ปัญญามาก่อน ตามด้วยศีลและสมาธิ ปัญญาจะมาก่อน จะเห็นถูกเห็นผิดก็เริ่มต้นที่ปัญญานี้เอง ต่อจากนั้นปัญญาจะงูศีล งูสมาธิ เมื่อศีลและสมาธิมีกำลังเจริญขึ้นก็กลับไปหล่อเลี้ยงปัญญาให้เจริญยิ่งขึ้นไป ปัญญาที่งูศีลและสมาธิได้ยิ่งขึ้น ๆ

หนทางอันเอกหรืออริยมรรคมีองค์แปดนี้เป็นหลักธรรมที่ครอบคลุมการปฏิบัติทั้งหมด เมื่อปฏิบัติจะพ้นเป็นเกลียวเดียว เดินสู่จุดหมายปลายทางเดียว คือ ไม่สร้างความทุกข์ยากลำบากเดือดร้อนทั้งปวง มนุษย์ทุกคนสามารถศึกษาปฏิบัติได้ตามศักยภาพของตน หากจิตใจเดินตามทางสายกลางนี้แล้ว เป็นที่รับรองได้ว่าจะปลอดจากรัก โลภ, โกรธ, หลง โดยอัตโนมัติ

นอกเหนือจากอริยมรรคมีองค์แปด ทศพิธราชธรรมก็เป็นหลักธรรมแห่งการประพฤติปฏิบัติตนอีกชุดหนึ่ง แม้ว่าทศพิธราชธรรมจะหมายถึงธรรมะสำหรับพระราชาทรงประพฤติ หากพระองค์ทรงดำรงอยู่ในทศพิธราชธรรม พระองค์จะทรงสามารถคุ้มครองป้องกันพัฒนาประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรือง สงบสุข อยู่รอดปลอดภัย มีปัญหา มีทุกข์น้อย ในขณะเดียวกัน พลศกนิกรทั้งหลายรวมทั้งครูบาอาจารย์บุคลากรทางการศึกษาก็สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติด้วยตนเองในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี ทศพิธราชธรรมนี้ก็จะเป็ธรรมะที่คุ้มครองป้องกันทุกคน ทำให้ชีวิตเจริญรุ่งเรืองอยู่รอดปลอดภัยได้ตลอดไปเช่นกัน

ทั้งนี้จากการศึกษาผลงานของ ญัฐนพิน ทินโน (2565) ที่ได้ศึกษาการใช้หลักทศพิธราชธรรมที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา นครพนม ซึ่งพบว่า ทศพิธราชธรรม เป็นธรรมสำหรับการบริหารบุคลากรทางการศึกษาอย่างยิ่ง โดยถือได้ว่าครูหรือผู้บริหารมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาเยาวชน หากครูหรือผู้บริหารขาดคุณธรรมประจำใจจะส่งผลเสียต่อประเทศชาติในที่สุด ซึ่ง ทศพิธราชธรรมที่ พุทธทาสภิกขุ (2549) ได้กล่าวไว้นั้น ประกอบด้วยหลัก 10 ประการ ดังนี้

1. ทานัง คือ ทาน ทานคือการให้ เป็นการช่วยเหลือ เป็นความมีเมตตากรุณา เป็นการตอบแทนคุณงามความดีซึ่งกันและกัน เป็นการผูกมิตรที่มั่นคง ทานมี 3 ประเภท 1) วัตถุทาน คือ การให้วัตถุ เป็นการให้สิ่งของ ให้เครื่องมือ ให้ความสะดวก 2) ธรรมทาน คือการให้ธรรมะ ให้ความรู้และสามารถประพฤติปฏิบัติหน้าที่ให้เอาตัวรอดได้ การชี้แนะ การให้กำลังใจ ธรรมทานเลิศกว่าทานทั้งปวง 3) อภัยทาน คือการให้อภัย ไม่ผูกโกรธ ไม่คิดเบียดเบียนใคร ไม่ขุ่นเคือง มีเมตตากรุณา ที่สำคัญที่สุด ทานทำลายความเห็นแก่ตัว สร้างความสุข หากครูมีการให้ทานครบสามประการ นักเรียนจะอยู่กันอย่างสงบสุขทันตาเห็น

2. สีสัน คือ ศิล เป็นภาวะปกติและเหตุให้เกิดภาวะปกติ การรักษาสีลมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เป็นพื้นฐานของความปกติทางกายและวาจา สีลห้าเป็นรากฐานของสีลทั้งปวง 1) ไม่ประทุษร้ายชีวิตและร่างกายของผู้ใด 2) ไม่ประทุษร้ายทรัพย์สินสมบัติของผู้ใด 3) ไม่ประทุษร้ายของรัก คนรักของผู้ใด 4) ไม่ประทุษร้ายความถูกต้องเป็นธรรมของผู้อื่นด้วยวาจา 5) ไม่ประทุษร้ายความมีสติสมปฤติภาวะปกติของตนให้สูญเสียไป หากครูกระทำสิ่งตรงข้าม ความผิดปกติเกิดขึ้นในสถานศึกษาทันที

3. ประจักษ์ คือ บริจาค เป็นการให้ทางจิตใจ สละสิ่งที่ไม่ควรมีในตนออกไป ไม่ต้องมีผู้รับ ไม่ต้องการผลตอบแทน เช่น บริจาคกิเลส ความเห็นแก่ตัว ความมีตัวตน ความยึดมั่นถือมั่น การอาฆาตมาดร้าย การกบฏนโยบายของผู้อื่นมาเป็นของตน เป็นต้น ผู้มีอาชีพรู้ต้องสละสิ่งไม่ดีในตนตลอดเวลา

4. อาชชวัก คือ ความซื่อตรง ตรงต่อวาจา ตรงต่อผู้อื่น ตรงต่อความตรง ทุกกิจกรรมในสถานศึกษาต้องการความตรง ตรงต่อทุกสิ่งที่เกี่ยวข้อง ต่อสถานที่ เวลาเรียน หากมีความตรงที่แท้จริงจะเพิ่มความสามัคคี ครูจึงต้องมีความตรงเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว จะทำให้ทุกคนในสถานศึกษาอยู่อย่างมีความสุข

5. มัททวัง คือ ความอ่อนโยน ความอ่อนโยนเป็นสัญลักษณ์และเครื่องรักษาของมิตรภาพ ทำให้โลกมีความนิ่มนวล สงบงาม ผู้เป็นครูควรเป็นผู้มีความอ่อนโยนเสมอต้นเสมอปลาย

6. ตะบิง คือ ตะบะ คือ คุณธรรมเครื่องกิเลส เผลอสิ่งที่ไม่ควรมีในจิตใจ เช่น เผลอความเห็นแก่ตัว บังคับตัวเองได้ วิริยะ ผู้เป็นครูควรเป็นผู้สามารถล้างกิเลสแม้บททั้งสามได้เพิ่มขึ้นตามสมควร

7. อักโกธัง คือ ความไม่โกรธ เหตุที่ทำให้ไม่โกรธมี 3 ประการ คือ 1) ไม่โกรธเพราะมีศีล ศีลคือ ความปกติ 2) ไม่โกรธเพราะมีสมาธิ บังคับจิตใจ รักษาความมั่นคงได้ 3) ไม่โกรธเพราะมีปัญญา มองเห็นการณ์ไกล เห็นความเกี่ยวเนื่อง เห็นความเป็นเช่นนั้นเอง ถ้าครูไม่โกรธ โรงเรียนก็จะมีแต่ความปกติ สงบผาสุก ทุกคนจะมีจิตใจสว่างไสว

8. อะวิหิงสา คือ ไม่เบียดเบียน ไม่ทำให้ทั้งตนเองและผู้อื่นลำบากเกินจำเป็น ไม่ตกเป็นทาสของกิเลส ราคะ โลภะ โทสะ โมหะ ไม่เห็นแก่ตัว ครูต้องไม่เห็นแก่ตัวโดยเด็ดขาด

9. ขันติ คือ อุดหนุน อุดหนุนต่อการบิณฑของกิเลส รอได้ คอยได้ อุดหนุนต่อสิ่งสกปรกน่าเกลียด อุดหนุนต่อผลกระทบหรือโทษทัณฑ์ที่ตนได้รับ อุดหนุนต่อความวิปริตของธรรมชาติ อุดหนุนต่อความไม่รู้ของศิษย์ อุดหนุนด้วยสติสัมปชัญญะ มีความเข้าใจในความเป็นเช่นนั้นเองของสรรพสิ่ง

10. อวิโรธนัง คือ ความไม่มีอะไรพิรุณ ไม่ผิดไปจากแนวแห่งความถูกต้อง ไม่วิปริต ไม่บ้า ครูต้องไม่ออกจากทำนองคลองธรรมแห่งความเป็นครู เป็นลักษณะเดียวกับปัญญา

จะเห็นได้ว่าทศพิธราชธรรมเป็นธรรมะที่เป็นเครื่องมือสร้างฐานรากแห่งคุณธรรมจริยธรรมทั้งสำหรับบุคลากรทางการศึกษา ทั้งผู้เรียนในสถานศึกษานั้น ๆ อันจะก่อให้เกิดการประพฤติปฏิบัติที่มีความถูกต้องดีงาม มีคุณค่า สถานศึกษาจะกลายเป็นสังคมแห่งความดีงาม สังคมแห่งความโอบอ้อมเกื้อกูล สงบ สมานสามัคคี

ไม่เอาเปรียบ ไม่เบียดเบียน ผู้สอนและผู้เรียนก็จะพัฒนาภาวะแห่งความมีคุณธรรมจริยธรรมในตนไปพร้อมกัน

อนึ่ง การอบรมสั่งสอนคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาให้สำเร็จได้ต้องมีเงื่อนไข 3 ประการ คือ ครูดี, ครูประพฤติดีเป็นตัวอย่าง สิ่งแวดล้อมดี, พ่อแม่ดี, โรงเรียน, สถานศึกษาดี และ วิธีสอนดี, พ่อแม่ ครู ฉลาดในการสอน

พระบรมราชาบายด้านการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ท่านทรงเห็นว่า การศึกษาต้องมุ่งสร้างพื้นฐานให้แก่ผู้เรียน 4 ด้าน ซึ่งศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย ได้บันทึกเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2560 (สมาคมครูภาษาไทยแห่งประเทศไทย, 2560) ดังนี้

1. มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง ขอนี้มีคำขยายว่า ต้องมีความรู้ความเข้าใจที่มีต่อชาติบ้านเมือง ยึดมั่นในศาสนา มั่นคงในพระมหากษัตริย์ และมีความเอื้ออาทรต่อครอบครัวและชุมชนของตน
2. มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง มีคุณธรรม ขอนี้มีคำขยายว่า ให้รู้จักแยกแยะสิ่งที่ผิด-ที่ถูก สิ่งชั่ว-สิ่งดี เพื่อปฏิบัติแต่สิ่งที่ชอบ ที่ดีงาม ปฏิเสธสิ่งที่ผิดที่ชั่ว เพื่อสร้างคนดีให้แก่บ้านเมือง
3. มีงานทำ มีอาชีพ ขอนี้มีคำขยายว่า ต้องให้เด็กรักงาน สู้งาน ทำงานจนสำเร็จ อบรมให้เรียนรู้ การทำงาน ให้สามารถเลี้ยงตัวและเลี้ยงครอบครัวได้
4. เป็นพลเมืองดี ขอนี้มีคำขยายว่า การเป็นพลเมืองดี หมายถึง การมีน้ำใจ มีความเอื้ออาทร ต้องทำงานอาสาสมัคร งานบำเพ็ญประโยชน์ เห็นอะไรที่จะทำเพื่อบ้านเมืองได้ก็ต้องทำ

จะเห็นได้ชัดเจนในข้อที่ 2 ว่าพระองค์ทรงเล็งเห็นความสำคัญของคุณธรรม ผู้มีคุณธรรมเทียบเท่ากับผู้มีปัญญา สามารถวิเคราะห์จำแนกแยกแยะสิ่งถูก สิ่งผิด สิ่งชั่ว สิ่งชอบ สิ่งดี และหากพิจารณาอย่างละเอียดจะพบว่าทั้งข้อ 1, 3 และ 4 สะท้อนซ่อนความเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในทั้งสิ้น

เมื่อพิจารณาข้อมูลแล้วกล่าวได้ว่า ประเด็นคุณธรรมจริยธรรมของบุคลากรทางการศึกษาไทยนั้น เกิดขึ้นด้วยความสนใจ จริงใจ และจะยั่งยืนเมื่อไม่ถูกบังคับ อีกทั้งครูคนหนึ่งไม่ได้มีลักษณะคงที่ตลอดเวลา แต่มีความอ่อนไหว เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการณ์ ซึ่งอาจไม่ใช่ประเด็นวินัยในการประกอบอาชีพมาเป็นหลักในการพิจารณา เพราะการเป็นครูที่ดีเพราะมีคุณธรรมจริยธรรม เป็นความดีขั้นสูงสุดของครู การเป็นครูดี เพราะมีจรรยาบรรณเป็นกรอบควบคุมพฤติกรรม เป็นความดีที่รองลงมา และการเป็นครูดีเพราะเกรงกลัว วินัยนั้นเป็นความดีขั้นสุดท้าย

บทสรุป

คุณธรรมจริยธรรมของบุคลากรทางการศึกษา คือ การประพฤติปฏิบัติอันเต็มไปด้วยค่าแห่งความถูกต้องเหมาะสมดีงาม เป็นไปตามธรรมชาติ ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามหน้าที่สถานะของตน ไม่ก่อให้เกิด

ทุกซอกทุกซอมนักเรียน ไม่ขัดต่อกฎของธรรมชาติ ไม่ขัดต่อกฎหมายของบ้านเมือง เป็นที่ยอมรับของสังคมหมู่มาก แต่เราจะเห็นว่ายังมีการประพฤติปฏิบัติในสิ่งผิด สิ่งไม่ดี สิ่งชั่วร้าย ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ตรงกันข้ามกับหน้าที่ของตนเสมอมา ซึ่งไทยจัดการศึกษาตามตะวันตก ให้ความสำคัญกับความรู้ความสามารถด้านทฤษฎีวิชาการทางอาชีพ ไม่สนใจปลูกฝังศีลธรรมคุณธรรมจริยธรรม จัดว่าเป็นการศึกษาเพียงครึ่งเดียว พยายามให้เรียนรู้ให้เข้าใจ ให้เฉลียวฉลาด แต่กลับไม่ควบคุมความฉลาด ผู้เรียนจึงใช้ความฉลาดเพื่อประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง ในสมัยก่อน ทั่วโลกใช้ศาสนาควบคุมความประพฤติมนุษย์ให้ละอายชั่วกลัวบาป แต่เมื่อทั้งโลกแยกศาสนาออกไปจากการศึกษา การศึกษากลายเป็นเรื่องของรัฐบาล จัดหลักสูตรเป็นไปตามธรรมดา เป็นการจัดการศึกษาเพื่อรับใช้ผู้มีอำนาจแต่ละยุคสมัย โลกจึงเต็มไปด้วยคนเห็นแก่ตัว

การศึกษาที่ครบถ้วนสมบูรณ์เพื่อสร้างคุณธรรมจริยธรรม ควรเริ่มต้นด้วยการใช้หลักไตรสิกขา ซึ่งก็คือ หลักการศึกษาเรียนรู้ฝึกหัดตัดตนนั้นเอง การศึกษาที่จะทำให้เรามีปัญญา มีความคิด รู้จักคิด รู้จักไตร่ตรองหาเหตุผล รู้จักวิเคราะห์ จนตัดสินใจได้ว่าสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ สิ่งใดถูก สิ่งใดผิด, มีศีล รู้จักควบคุมดูแลรักษาจิตใจไม่ให้กายและวาจาไปล่วงเกินผู้อื่นล่วงเกินตนเอง, มีสมาธิ สามารถกำกับจิตใจให้ตั้งมั่น ไม่มีความรู้สึกชั่วร้ายมารบกวน สงบ เยือกเย็น แจ่มใส เข้าใจธรรมชาติและวนต่อไป เพิ่มปัญญาให้แก้กล้า เพิ่มศีลให้เข้มแข็ง เพิ่มสมาธิให้ตั้งมั่นเป็นลำดับ ต่อด้วยการขยายกระจายปัญญา ศีล สมาธิ ออกไปเป็นอริยมรรคมีองค์แปด คือให้มีความเข้าใจถูกต้อง, มีความมุ่งหมายถูกต้อง, มีการกระทำทางวาจาถูกต้อง, มีการทำงานถูกต้อง, มีการดำรงชีวิตถูกต้อง, มีความ پاکเพียรถูกต้อง, มีสติถูกต้อง, มีสมาธิถูกต้อง ทั้งแปดประการนี้เมื่อปฏิบัติจะพัวพันเป็นเกลียวเดียวครอบคลุมการประพฤติปฏิบัติบุคลากรทางการศึกษาทั้งหมด ซึ่งทศพิธราชธรรมแม้จะแปลว่าธรรมะสำหรับพระราชา แต่บุคลากรทางการศึกษาก็สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติด้วยตนเอง ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี ทศพิธราชธรรมเป็นธรรมะที่คุ้มครองป้องกัน ผู้ใดปฏิบัติก็เกิดความสงบราบรื่น เกิดผลดีต่อผู้อื่น มองเห็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติตนชนิดที่ทำให้ไม่ต้องออกจากงานไปติดคุก ในทางตรงกันข้าม ผู้ประพฤติปฏิบัติจะมีชีวิตที่มีความสุขสงบ เจริญรุ่งเรือง อยู่รอดปลอดภัยตลอดไป

การให้ความสำคัญต่อการสร้างสมอบรมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับประชากรไทยทุกคนทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับอายุ ควรได้รับการรื้อฟื้นโดยด่วน บุคลากรทางการศึกษาก็มาจากแหล่งเดียวกัน ทุกคนในแต่ละหน่วยสังคมต้องมีส่วนร่วม นับแต่ในครอบครัวและสืบสานต่อในสถานศึกษาทุกระดับการศึกษา จนกระทั่งในบริษัท ห้างร้าน ที่ทำงาน เรือกสวนไร่นา สถานประกอบการ เป็นต้น การมีตัวแบบที่ถูกต้องมีความสำคัญมาก หน่วยงานทั้งรัฐและเอกชนควรร่วมมือกันสร้างสื่อ ผลิตสื่อ ประมวลสื่อ นานา เช่น ภาพยนตร์ รายการโทรทัศน์ คลิป ละคร เพลง นิทาน การ์ตูน ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องกับความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมของทุกคนให้มากขึ้น ดังนั้น สถานศึกษาปัจจุบันอาจไม่ใช่สถานที่ปลอดภัยสำหรับเยาวชนอีกต่อไป หากบุคลากรทางการศึกษาไร้ซึ่งคุณธรรมจริยธรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสนใจอย่างจริงจัง เร่งแก้ไขโดยด่วน อาจใช้การเสริมแรงเชิงบวก เช่น การให้รางวัล การส่งเสริมเชิดชูผู้ทำความดี หรือใช้การเสริมแรงเชิงลบ เช่น การลงโทษ

ผู้กระทำความผิด การพักใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ หรือ การให้ออกจากงานไว้ก่อน ทั้งนี้เพื่อเป็นการพิทักษ์
เยาวชนไทย พัทธศึกษาชาวไทยทั้งมวล ในที่สุดสังคมไทยก็จะเป็นสังคมที่น่าอยู่ และอยู่กันอย่างมีความสุขตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐนพิน ทินโน. (2565). การใช้หลักทศพิธราชธรรมที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานบุคคลของ
ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา นครพนม. ปรินญาครุศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา.มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2564). ครุฑนาฏศิลป์ซ้อมนักเรียน. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2565 จาก <https://www.thairat.co.th>
- ไทยนิวส์ออนไลน์. (2565). ตัดสินจำคุกอดีต ผอ. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2565 <https://www.thainews.today.line.me>.
- พุทธทาสภิกขุ.(2527). คุณธรรมของครู. กรุงเทพฯ : เลียงเชียง.
- _____. (2527). การศึกษาคืออะไร. กรุงเทพฯ : สมชายการพิมพ์.
- _____. (2549). ทศพิธราชธรรม. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.
- _____. (2549). ทางสายเดียวที่ทุกคนต้องเดิน. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
- _____. (2549). ธรรมะสำหรับสังคม. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
- โพสทูเดย์. (2562). ไล่ออก ผอ.โรงเรียนให้เด็กอนุบาลกินขนมจีบน้ำปลา. สืบค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2565
จาก <https://www.posttoday.com/politics/589193>.
- สนามข่าว 7 สี. (2565). เปิดใจครู. สืบค้นเมื่อ 1 กันยายน 2565 จาก <https://www.ch7.com>.
- สมาคมครูภาษาไทยแห่งประเทศไทย. (2560). พระบรมราโชบายด้านการศึกษาของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ 10. สืบค้นเมื่อ 18 สิงหาคม 2565 จาก <https://www.attth.org>.
- อำนาจ ยัสโยธา. (2564). พุทธทาสภิกขุ: โลกทัศน์ทางปรัชญากับการศึกษาแบบ ‘มหาทางด่วน’. *Journal of Social Science and Humanities Research in Asia*,27(1), 22.